

O'ZBEKISTON OLIY TA'LIM TIZIMIDA LIDER XOTIN-QIZLARNING O'RNI

Azibayeva Samira

Toshkent shaxar Yunusobod tumani 259-maktab

Tarix fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada bugungi kunda mamlakatimizda xotin qizlarga yaratilayotgan ta'lim imkoniyatlar va ular qo'llab- quvvatlash maqsadida ta'lim sohasida amaliyotga oshirilayotgan keng ko'lamli islohatlar, shuningdek jamiyat hayotida xotin-qizlarning nufuzi haqida qisqacha to'xtalib o'tilgan.

Kalit so'zlar: islohat, qo'llab-quvvatlash, kasbiy ko'nikma, davlat granti, oliy ta'lim, parametr, kengaytirish, qamrab olish, kadr, imkoniyat.

Kirish

Bugun O'zbekiston ayollari har bir jabhada o'z o'rniga ega bo'lib borayotganini barchamiz bevosita amalda ko'rib turimiz. Xotin –qizlarni, ijtimoiy -siyosiy faoligini oshirish, ularni qo'llab-quvvatlashga doir juda ko'plab ishlar amalga oshirilmoqda. Xotin – qizlarni ta'lim va kasbiy ko'nikmalar olishlari, munosib ish topishlariga har tomonlama ko'maklashish, tadbirkorlikni qo'llab- quvvatlash, iqtidorli yosh xotin-qizlarni aniqlash va ularni qobiliyatini to'g'ri shakillantirish uchun barcha imkoniyatlar ishga solinmoqda. Birgina ta'lim tizimda xotin-qizlarga berilayotgan imkoniyat misolida ham ko'rishimiz mumkin. Jamiyatda ayollar rolini oshirish, ehtiyojmand oilalar qizlari uchun, ijtimoiy lift “ tamoyili asosida xotin-qizlarni oliy ta'lim bilan qamrab olish darajasini kengaytirish maqsadida alohida davlat grant o'rinlari ikki barobarga oshirilmoqda. Oliy ta'lim mussasalarilariga o'qish qabul qilish davlat buyurtmasi parametrlarini shakillantirish bo'yicha kadrlar buyurtmachilari ehtiyojlarini, quota.idm.uz “ elektron portali orqali aniqlanmoqda. Davlat buyurtmasi parametrlari doirasida yoshlarni oliy ta'limga qamrab olishni kengaytirish, shuningdek xotin-qizlar uchun esa alohida davlat granti e'lon qilinmoqda o'tgan 2020-2021 yiliga nisbatan 2022 yilda xotin-qizlar uchun qabul kvotasini 25 foizga oshirish rejalashtirmoqda. Xotin-qizlarni ijtimoiy – siyosiy faoligini oshirish, ularni qo'llab – quvvatlashga doir islohatlarning mazmun- mohiyati va ahamiyatini aholi o'rtasida keng targ'ib qilish, xotin – qizlarning ta'lim va kasbiy ko'nikmaqlar olish, munosib ish topishlariga har tomonlama ko'maklashish, tadbirkorligini qo'llab-quvvatlash, iqtidorli yosh xotin- qizlarni aniqlash va ularning qobiliyatini to'g'ri yo'naltirish, hududlarda ayniqsa, qishloqlarda xotin – qizlarga ko'rsatiladigan tibbiy-ijtimoiy xizmatlar sifatini oshirish, xotin –qizlar o'rtasida sog'lom turmish tarzini ta'minlash borasida Prezidentimiz Shavkat Muziyoyev tashabbuslari bilan ulkan ishlar amalga

oshirilmoqda. Bu esa bugungi xotin – qizlarga qanchalik e'tibor berilayotganing yorqin namunasi hisoblanadi. Har bir rivojlangan mamlakatlarning rivojlanishida asosiy rolni ta'lim tizimi bajarmoqda va mamlakatda o'zaro tenglikni ta'minlashga qaratilayotgan ya'ni erkaklar va xotin- qizlar o'rtasidagi gender tenglikni ta'minlash ham qaysidir ma'noda jamiyat rivojini ta'minlab bermoqda. Bizning malakatimiz O'zbekiston respublikasining asosiy qomusi hisoblanmish Konstitutsiyamizda ham belgilab o'tilgan. Xotin –qizlar va erkaklar teng huquqlidir. O'zbekisto respublikasi konstitutsiyasi 46- moddasi. Bugungi kunda xotin – qizlar va erkaklar uchun teng huquq hamda imkoniyatlari kafolatlari bevosita o'z tasdiqini topmoqda. Xotin- qizlarni bugungi kunda oliy ma'lumotli qilish, qolaversa ularni ta'lim olishi uchun keng imkoniyatlar yaratib berish maqsadida keng ko'lamli ishlar amalga oshirilayotganini ko'rishimiz mumkin. Birgina 2021-2022 o'quv yili uchun xotin – qizlarga ajratilgan 4 foizli davlat granti uchun respublika bo'yicha jami 940 ta joy ajratildi.

Ajratilgan joylar viloyatlar va Toshkent shahri hamda Qoraqalpog'iston respublikasi bo'yicha taqsimlab chiqildi.³⁸ Shuningdek kam ta'minlangan oiladan chiqqan xotin- qizlar, to'liqsiz oilada tarbiyalanayotgan, ya'ni ota yoki onasi vafot tgan xotin – qizlar, 14y oshgacha bo'lgan ikki va undan ortiq farzandlarni tarbiyalayotgan, boshqa qarindoshlaridan, alohida yashayotgan yolg'iz ayolarning qizlari, shaxsiy uy-joyiga ega bo'lmagan, ijarada yashayotgan oilalar, ota-onalaridan biri yoki har ikkisi ishsiz bo'lgan va ish qidiruvchi shaxs sifatida aholi bandligiga ko'maklashish markazlarida hisobotda turganlar, nogironligi bo'lgan farzandi bor oilalardan chiqqan xotin- qizlar, oliy ma'lumotli xotin- qizlar bilan qamrab olish darajasi respublikaning o'rtacha ko'rsatkichlaridan ikki yoki undan ortiq marta past bo'lgan tumanlari, shunindek, olis va borish qiyin bo'lgan hududlarda yashovchi

40 Albatta, bu so'zlarni yarim hazil, yarim chin qabul qilishimiz mumkin. Lekin O'zbekiston ayollari ham jamiyatimiz siyosiy hayotida o'zlarining salmoqli hissalarini qo'shishga qodir ekanliklarini inkor etmasligimiz lozim. Davlatimiz tomonidan fuqarolarimizning turmush tarzini yaxshilash, xotin-qizlarimizning huquqlarini himoya qilish yuzasida qator qonunlar qabul qilinmoqda. Bu esa ayollar tashkilotining davlat va boshqa jamoat tashkilotlarning davlat va boshqa jamoat tashkilotlari bilan hamkorligida ishlar amalga oshirilmoqda. Davlat rahbarining 2020 yil 24 yanvarda O'zbekiston respublikasi Oliy majlisiga murojatnomasida ham grant asosida o'qitishda qizlar uchun alohida qo'shimcha imtiyozlar yaratish va mutassadi tashkilotlar oldiga bu borada nomzodlar tayyorlash tizimini vazifasi qo'yildi., Qizlarimiz uchun alohida grantlar ham ajratiladi. Xotin –qizlar qo'mitasiga ushbu grantlar asosida o'qitishga nomzodlarni ishlab chiqish vazifasi qo'yilgan edi. 2019 yil statistik ma'lumotlarga ko'ra, oliy ta'lim sohasida ham xotin-qizlar soni oshgan va talabalarning 40 foizi xotin-qizlar bo'lgan, bu 2011 yildagi ko'rsatkichdan 36 foiz ko'p demakdir. Xotin-qizlarning savodxonlik darajasi esa 99,98 foizni tashkil etadi. Ma'lumki, oliy ta'lim olish

imkoniyatlarining kengaytirilishi ayollar orasida ish bilan ta'minlanganlik darajasini oshirishda muhim omil. Shuningdek, bizni siyosat va ijro hokimiyati boshqaruvida ham ayollar soni va nufuzini oshirishga chaqirishdan to'xtamasligimiz kerak, chunki xotin-qizlar ma'lumotli va intellektual salohiyatining. jratilgan joylar viloyatlar va Toshkent shahri hamda Qoraqalpog'iston respublikasi bo'yicha taqsimlab chiqildi.³⁸ Shuningdek kam ta'minlangan oiladan chiqqan xotin- qizlar, to'liqsiz oilada tarbiyalanayotgan, ya'ni ota yoki onasi vafot etgan xotin – qizlar, 14y oshgacha bo'lgan ikki va undan ortiq farzandlarni tarbiyalayotgan, boshqa qarindoshlaridan, alohida yashayotgan yolg'iz ayolarning qizlari, shaxsiy uy-joyiga ega bo'lmagan, ijarada yashayotgan oilalar, ota-onalaridan biri yoki har ikkisi ishsiz bo'lgan va ish qidiruvchi shaxs sifatida aholi bandligiga ko'maklashish markazlarida hisobotda turganlar, nogironligi bo'lgan farzandi bor oilalardan chiqqan xotin- qizlar, oliy ma'lumotli xotin- qizlar bilan qamrab olish darajasi respublikaning o'rtacha ko'rsatkichlaridan ikki yoki undan ortiq marta past bo'lgan tumanlari, shuningdek, olish va borish qiyin bo'lgan hududlarda yashovchi oilalardagi qiz farzandlari (ularni o'z hududida 3 yil ishlab berish sharti bilan) qabul qilish haqida prezidentimizning alohida qarorlari qabul qilingani ham biz uchun quvonarli hisoblanadi.³⁹ Chunki oliy ta'lim olishni xohlovchi opa-singilarimiz uchun juda ham qulay imkoniyatlardan biri hisoblanadi.

Hozirgi paytda O'zbekistonda xotin- qizlar orasida ish olib borishning yangi shakllari yuzaga keldi. Bu esa o'z navbatida, davlatimizning boshqaruv masalasida jahon tajribasidan foydalanishga yo'naltirilgan siyosatida, O'zbekistonda mavjud imkoniyatlarni ishga solgan holda amalga oshirilayotganini ko'rishimiz mumkin. Xotin-qizlar qizlarni orasida tadbirkorlikni ayniqsa, ayollar o'rtasida qandolatchilikni, tikuvchilikni, to'quvchilikni yanada rivojlantirish bo'yicha amaliy ishlar amalga oshirilmoqda. O'zbekistonda hozirgi paytda xotin- qizlarning asosiy qismi o'qimishli, tabiatdan faoldirlar. Ular orasida akademiklar, olimlar, o'z sohasinig yirik mutaxassislari ko'pchilikni tashkil qilmoqda. Shunday ekan bu salohiyat egalaridan jamiyatimizni har tamonlama yuksaltirishda oqilona foydalanishimiz kerak. Shu o'rinda Buyuk Britaniyaning sobiq bosh vaziri, taniqli davlat arbobi Margaret Teacherning,, Agar siz biron –bir narsa aytilishini xohlasangiz – erkakga topshiring, ammo biron-bir narsa amalga oshirilishini xohlasangiz – ayolga topshiring “ degan oqilona fikrini yodga olish joiz.

Har yili 11 fevralda ilm-fan sohasida xotin-qizlarning o'rni va ahamiyatiga bag'ishlangan xalqaro tadbirlar o'tkazilishi zamirida muayyan ramziy ma'no bor. Gap shundaki, BMT Bosh Assambleyasi tomonidan qabul qilingan Taraqqiyot maqsadlari yo'lida fan, texnika va innovatsiyalar to'g'risidagi rezolyusiyada 11 fevral – Ilm-fanda xotin-qizlar ishtiroki xalqaro kuni, deb e'lon qilingan.

2015 yilda mazkur yangi xalqaro sananing belgilanishi Barqaror rivojlanish bo'yicha 2030 yilgacha mo'ljallangan kun tartibini amalga oshirishdagi navbatdagi

muhim qadam bo'ldi. Bugungi kunda barqaror rivojlanishga erishishda ilm-fan va gender tengligi ulkan ahamiyatga egadir.

Zamonaviy ayol deganda, birinchi navbatda, oliy ma'lumotga ega, dunyoqarashi keng, iqtisodiy jihatdan mustaqil, ma'naviyati yuksak, faol rahbar yoki xodim, barkamol avlodni tarbiyalaydigan mehribon ona, hurmat-ehtiroimga sazovor ayol, saranjom-sarishta bekani ko'z oldimizga keltiramiz. Bunday ayolning munosib ijtimoiy-siyosiy maqomini ta'minlash mamlakatimizda olib borilayotgan islohotlarning tub maqsadidir.

Jamiyat hayotida xotin-qizlarning ijtimoiy-siyosiy faolligini oshirish uchun quyidagi choralarni amalga oshirish zarur:

– xotin-qizlarning mehnat va turmush sharoitini yaxshilash masalalarini o'z ichiga olgan dasturlar ishlab chiqish;

– xotin-qizlarning o'z-o'zini band etish va tadbirkorlik tashabbusiga ko'maklashish;

– ish o'rinlarini yaratish, kasanachilik mehnatini tashkil etish.

Ayollarning jamiyatdagi o'rni va rolini oshirish, davlat boshqaruviga ularni yanada kengroq jalb qilish, mamlakatning siyosiy boshqaruvi sohasida ularning faolligini yanada oshirish vazifalari keng ahamiyat kasb etib bormoqda. XXI asrda dunyoning barcha mamlakatlarida ayollar siyosat bobida ham teng huquqlilikka erishmoqda, parlamentda salmoqli o'rinlarni egallamoqda. Masalan, Ukraina parlamentining 8 foizini ayollar tashkil qilsa, arab davlatlarida ham ushbu ko'rsatkich 8 foizni tashkil qiladi. Shvetsiya, Estoniya va boshqa Yevropa davlatlari parlamentlarida ayollar ko'pchilikni tashkil qilishi bilan ajralib turadi. Biroq Afrikadagi Ruanda mamlakatining parlamenti deputatlari ichida xotin-qizlarning soni bu borada butun Yevropani ortda qoldiradi. Ushbu davlat parlamentining 48,8 foizini xotin-qizlar egallagan. Undan keyin Shvetsiya 45%, Daniya 40%. [7] Bu holatning o'ziyoq xotin-qizlarning kun sayin zamonaviy imijga ega bo'lib, siyosiy, ijtimoiy va iqtisodiy hayotda faollashib borayotganligini ko'rsatib turibdi.

Adabiyotlar ro'yxati

1. Ubaydullayev.R.A Mustaqil O'zbekistonda:ayol,oila va jamiyat Toshkent:.2016
2. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi Toshkent:.2021
3. O'zbekiston respublikasi prezidentinig Oliy majlisga murajatnomasi Toshkent:.2020 yil 24 yanvar
4. T.Narbayeva.O 'zbekistonda xotin-qizlarni ijtimoiy himoya qilishning innovasion modeli Toshkent:.2020
5. M. Tetcher "Ta'lim va uning inson hayotidagi o'rni", 1998 202-bet